

INTUITIO LUOVAN TYÖN MAHDOLLISTAJANA

Julia Petäjä

Kandidaatin tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Musiikkikasvatus

Musiikin, taiteen ja
kulttuurin tutkimuksen laitos

Lukukausi 2017

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin laitos
Tekijä Julia Petäjä	
Työn nimi Intuitio luovan työn mahdollistajana	
Oppiaine Musiikkikasvatus	Työn laji Kandidaatin tutkielma
Aika Marraskuu 2017	Sivumäärä 32
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tiedostamattoman mielen puolella toimivaa intuitiota on tutkittu kauan, mutta harvoin musiikintutkimuksen piirissä. Intuitio-käsitettä on käytetty tarkoittamaan toisistaan poikkeavia määreitä ja tarkasteltu hyvinkin erilaisista näkökulmista lähtevistä kysymyksenasetteluista. Hajanainen tutkimuskenttä johtuu pääasiallisesti intuitiotutkimuksen luonteesta, joka perustuu usein subjektiivisten kokemusten tutkimiseen ja tiedostamattoman mielen tiedostetuksi tekemiseen kokemuksia kuvailemalla.</p> <p>Kun kyseessä on kognitiivisesti monimutkaisempi ongelmanratkaisu ja pyrkimyksenä on tuottaa uutta tietoa esimerkiksi taiteellisen luomisen kautta, eikä vain ynnätä olemassa olevaa informaatiota, intuition merkityksen on todettu kasvavan. Intuitio on ylivertainen tilanteissa, joissa tietoa on liian niukasti tai liikaa. Useimmiten kuitenkin parhaimmat tulokset syntyvät yhdistämällä tietoinen ja tiedostamaton ajattelu.</p> <p>Tutkielma käsittelee ihmisen ajatteluprosessia ja intuition määritelmää, toimintalogiikkaa, havainnointia sekä intuition liittyviä muita ilmiöitä. Työn tavoitteena on koostaa kokonaisvaltainen kuva intuition hyödyntämisestä päätöksentekoprosessissa, tässä tapauksessa taiteellisessa luomisessa. Käsitelen myös kokemuksen tutkimukseen liittyviä haasteita sekä tuon esille intuition tutkimukseen liittyviä ristiriitaisiakin väitteitä.</p>	
Asiasanat intuitio, musiikkikasvatus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	4
2 INTUITIO	6
2.1 Intuition operointi tiedostamattoman mielen puolella.....	7
2.2 Päättelyä hyödyntävä intuitio ja holistinen intuitio	8
2.3 Erilaisia tapoja havainnoida intuitio.....	9
2.3.1 Kehollinen havainnointi.....	10
2.3.1 Herkkä aistiminen.....	11
2.3.2 Empaattinen projektio.....	11
2.3.3 Mentalisointi- ja kuvitteluverkosto.....	12
2.3.4 Visuaalinen havainnointi ja mielikuvitus.....	13
2.3.5 Tunteet.....	13
2.4 "Heureka"- ja "Clicking-in"-kokemukset.....	14
2.5 Kokemustilat.....	15
3 INTUITION JAOTTELU	17
3.1 Asiantuntijuuspohjainen intuitio	18
3.2 Supertajuisuus.....	20
4 KOMPLEKSISET ONGELMAT.....	22
4.1 Intuitio ja luovuus	23
4.2 Luova prosessi ja flow Csikszentmihalyin mukaan.....	23
5 HAASTEET TIEDOSTAMATTOMAN TUTKIMUKSESSA	26
6 POHDINTA.....	30
7 LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Länsimaisen yhteiskunnan arvoperusta on muovautunut Rene Descartesin sanojen "ajattelen, siis olen" pohjalta jo 300 vuotta sitten. Arvoperustasta on muotoutunut kulttuuri- ja koulutusjärjestelmä, joka ylistää rationaalista mieltä ja kasvattaa eksplisiittisen ja analyttisen älykkyyden harjoittamiseen. Samalla intuitiivinen, kuten kehollinen, affektiivinen tai esteettinen kokemus, jätetään huomiotta tai jopa tunnustamatta. (Claxton 2000, 32-33.) Länsimainen yhteiskuntajärjestelmä on teollisuusvallankumouksen myötä palvellut enemmän tai vähemmän tuotannon ja suorittavan työn tarpeita. Kuitenkin 1900-luvun teknologiakehitys ja lopulta 2000-luvun robotisaatio uhkaavat korvata suorittavan ihmistyön lopullisesti koneilla. Globalisoituvassa ja teknologisoituvassa maailmassa kehitys ja muutos ovat aina vain kiihtyvämpää ja impulsiivisempää. Yhteiskuntamme kohtaa kompleksisia sosiaalisia, ekologisia ja taloudellisia ongelmia, joihin on löydyttävä radikaalisti uudenlaisia ratkaisuja. Kulttuuri- ja koulutusjärjestelmä vaatii paradigmanmuutosta, jotta ihmisen tiedostamattoman mielen potentiaali valjastetaan tuottamaan näitä uusia ideoita ja innovaatioita.

Käsite luovuus on liitetty kautta aikain musiikkiin sekä muihin taiteenlajeihin. Sen sijaan musiikintutkimuksessa harvemmin tutkitaan intuitiota eksplisiittisenä käsitteenä ja luovan ajattelun potentiaalina. Vaikka tieteessä intuitio on tunnustettu jo pitkään, intuitiolla on kansanomaisesti haasteellinen maine, sillä siihen saatetaan suhtautua maagisen okkultistisena tiedontuottamisen tapana. Intuition toimintalogiikasta sekä epistemologisesta pohjasta ei ole tutkimuskentässä täysin selvää yhteisymmärrystä. Intuition lähteitä ollessa kyseessä useita, myös intuitiosta on esitetty useita teorioita. Tieteen kentässä on kuitenkin selvää, ettei intuitiota voida pitää irrelevanttina tai uskomuksiin perustuvana.

Musiikkifilosofi Keith Swanwick (1988) korostaa, ettei musiikkia voi tutkia itsenäisenä entiteettinä, vaan siihen tulee yhdistää musiikillisen havainnoinnin ja reagoinnin psykologiaa, jotta voidaan selvittää mikä tekee musiikista musikaalista. Pitkään vallalla ollut behaviorismi sekä muut psykologian suuntaukset ovat kaventaneet musiikintutkimuksen kapea-alaiseksi yksittäisten taitojen tarkasteluun, samalla

jättäen musiikillisen kokonaisvaltaisen stimuloinnin tutkimuksen yksittäisten äänien tarkasteluun. (Swanwick, 1988, 4-5.) Swanwickin ajatusten ja holistisen ihmiskäsityksen mukaisesti taiteilijan kyvykkyyttä luoda taidetta ei voi kaventaa tekniseksi suoritukseksi. Sen sijaan musiikillista luomista tulee tutkia kokonaisvaltaisena kehollisena kokemuksena subjektiivisen havainnoinnin kautta.

Tutkielmassani käsittelen ihmisen ajattelun prosessia sekä intuition määritelmää, toimintamallia, havainnointia sekä intuition läheisesti liittyviä muita ilmiöitä. Työn tavoitteena on luoda kokonaisvaltainen kuva intuition hyödyntämisestä osana päätöksentekoprosessia, tässä tapauksessa taiteellista luomista. Käsittelen myös kokemuksen tutkimukseen liittyviä haasteita sekä tuon esille intuition tutkimukseen liittyviä ristiriitaisiakin väitteitä.

2 INTUITIO

Tutkimukset tieteen, taiteen ja liike-elämän parissa ovat osoittaneet intuition merkittäväksi tekijäksi ongelmanratkaisussa, päätöksenteossa sekä luovan työn ja uusien ideoiden synnyttämisessä (Kautz 2005). Tiedostamattoman mielen puolella operoivaa intuitiota on tutkittu pitkään, mutta tieteenalaa edelleen hämää se, että käsitettä on käytetty kuvaamaan eri määreitä ja annettu toisinaan eriäviä tulkintoja sekä käsitelty erilaisista viitekehyksistä lähtevistä kysymyksenasetteluista. Tästä johtuen intuitiotutkimuksella ei ole yleisesti jaettua sanastoa saati koherenttia konseptia (Raami 2015, 25). Eriäväisyydet ja pirstaloitunut tutkimuskenttä juontuvat osittain intuitiotutkimuksen luonteesta, joka perustuu usein subjektiivisten kokemusten tutkimiseen ja tiedostamattoman tiedon tiedostettavaksi tuomiseen kokemuksiä sanoittamalla.

Arkikielessä on vakiintunut termi intuitio kuvaamaan tilannetta, jossa keksimme hehkulampun lailla syttyvän ratkaisun, koemme huonoenteisyyttä tai tiedämme toisen ihmisen intentiot selvänäköisesti, vaikka ajatukselle ei löydy puhtaasti loogista selitystä. Intuitiota saatetaan käyttää yleisterminä kattamaan kaikki erilaiset tietomuodot, prosessit ja lopputulokset viitaten esimerkiksi alitajuiseen tietoon, vaistoihin, keholliseen tietoon tai asiantuntijuuteen (Glöckner & Witterman 2010; Kautz 2005; Sinclair 2011). Samaan aikaan intuitio-määreen alla on kuvattu erilaisia prosesseja, kuten tunne-pohjaiset toiminnot, automaatio, ei-verbaalinen aistiminen, suora tietäminen sekä kokemukset varmuudesta, kuten "joku asia ei ole kohdillaan" tai "sisäisestä äänestä". Intuitioksi kutsutaan myös ajattelun lopputulosta, kun puhutaan esimerkiksi ideoista, vastauksista, inspiraatiosta tai visioista. (Raami 2015, 48.) Intuitio ei ole kuitenkaan synonyymi idealle, löydölle tai sisäiselle äänelle (vrt. gut feeling), sillä nämä saattavat yhtä hyvin olla ei-intuitiivisesti syntyneitä (Kautz 2005, xix). Intuitio on tiedostamattomasta mielestä kumpuava mentaalinen kapasiteetti, jota on mahdollista luokitella ja jonka luotettavuutta on mahdollista arvioida (Kautz 2005, 10).

Teoreettisessa viitekehyksessä intuitio on siis eräänlainen kaatoluokka, johon kuuluvaksi määritellään erilaisia kognitiivisia prosesseja ja havainnoimisen muotoja.

Tutkimuksen haasteena on erottaa intuitiota lähellä olevat, mutta kuitenkin erilliset ilmiöt, joita saatetaan huolimattomasti käyttää synonyymina intuitiolle (Hodgkinson & Sadler-Smith 2011, 53). Yhtenäisen kuvan muodostamiseksi Sinclair (2011, 3) esittää, että intuitiotutkimuksessa tulisi tarkastella intuitiota laajimmassa mahdollisessa perspektiivissä eli "suoran tietämisen" (direct knowing) muotona. "Suora tietäminen" viittaa siihen, että tiedämme ilman että tiedämme, miksi tiedämme, jolloin tietoinen ajattelu on poissa tiedonmuodostamisen prosessista (Sinclair 2011, 4). Intuitio, niin kutsuttu sanaton tieto, on osa tiedostamatonta ajattelua. Toisinpäin käännettynä, kun kyseessä on puhtaasti tahdonalainen, tietoinen päättely, ei voida käsittää kyseessä olevan intuitio (Sinclair 2011, 4). Toisaalta Glöckner ja Witteman (2010, 3) toteavat kahteen systeemiin jaon olevan liikaa yksinkertaistamista ja vaativat hienojakoisempaa käsittelyä intuitiivis-automaattisille prosesseille. Lähdenavaamaan intuition määritelmää laaja-alaisista kokonaisuuksista, vakiintuneempia tulkintoja tarkastellen ja siirryn lukujen edetessä hienojakoisempiin malleihin.

2.1 Intuition operointi tiedostamattoman mielen puolella

Tiedostamattoman ajattelun puolella operoiva intuitio asetetaan useimmiten vastakkain analyyttisen/loogisen eli tietoisen ajattelun kanssa. Tieteessä on vallalla käsitys ajatteluprosessin kahtiajaosta tiedostamattomaan (systeemi 1) ja tietoiseen mieleen (systeemi 2). Tällaiseen kaksoissysteemimalliin viitataan myös käsitteellä ajattelun duaaliprosessi. Rationaalinen ajattelu osana tietoista mieltä (systeemi 2) on hidasta, hallittua, loogista, kontekstista irrallista sekä vaivannäköä ja työmuistia vaativaa. Tiedostamaton mielen prosessi (systeemi 1) on puolestaan luonteeltaan nopeaa, automaattista, vaivatonta, asiayhteydessä ilmenevää, alitajuntaista eikä vaadi työmuistia. (Evans & Frankish 2009, 1-15.)

Erilaiset sosiokulttuuriset ja filosofiset arvot idän ja lännen välillä heijastuvat erilaisina tapoina suhtautua intuitioon. Sinclair (2013, 5) viittaa, että ei-länsimaisissa kulttuureissa, joissa intuitiota opetetaan varhaisesta iästä lähtien, saattaa olla muotoutuneena erilaisia tietorakenteita sekä tiedostamattomassa että tiedostavassa prosessissa. Kulttuurisesta taustasta ja kasvatuksesta riippumatta intuitio voidaan nähdä olevan stabiili kyky, joka on jokaisessa ihmisessä luonnostaan. Jokainen

ihminen joka päivä on ihminen arvioi ja tekee päätöksiä intuitiivisesti, vaikkei tätä tiedosta intuition ollessa alitajuinen ja sattumanvarainen. (Glöckner & Witteman 2010, 2.)

Intuitio on siis välitön ja vaivaton sekä operoi vähintäänkin osittain tiedostamattoman puolella mutta toimii kokonaisvaltaisesti yhteistyössä tiedostavan ajattelun kanssa (Kautz 2005, 10). Seuraavassa luvussa palaan tarkemmin päättelyä eli tiedostavaa mieltä hyödyntävään intuitioon. Luontaisesti ihminen ajattelee ensin intuitiivisesti ja vasta sen jälkeen rationaalisesti (Raami & Mielonen 2011, 164). Intuitiivinen oivallus on yleensä suuntaa-antava ja kokemuksellinen, ei-sanallistettavissa. Intuition vasteen saavutettavuus on usein vaivatonta ja vaatii harvoin, jos ollenkaan tietoista pohdintaa. Intuitiivinen havainto, oivallus (insight), kuvaa subjektiivista kokemusta, kun henkilö yllättäen ja suurella varmuudella ymmärtää ongelman rakenteen (Hodgkinson & Sadler-Smith, 2011, 53.) Intensiivinen varmuus ei ole tosin välttämättä suoraan korreloi intuition kanssa, sillä osa raportoi intuition hitaana tilanteen realisoitumisena. Mielikuva voi rakentua esimerkiksi ajan kanssa intuitiivista osahavainnoista. (Hogarth 2001, 9.)

2.2 Päättelyä hyödyntävä intuitio ja holistinen intuitio

Sinclair (2013) toteaa, että on mahdollista kehittää kykyä fasilitoida tai jopa laukaista (trigger) intuitio, siitä huolimatta, että intuition prosessi jää tietoisuutemme ulkopuolelle. Hän summaa intuition "suorana tietämisenä", jota voi hyödyntää sattumanvaraisena (experiential) tai tarkoituksellisena (deliberative), varioituneena kompleksisuuden eri asteilla tai ehkä jopa ulkopuolelta vastaanotettuna. Tutkijoiden piirissä intuitiota on varovasti tyypitelty kahteen: päättelyä hyödyntävä intuitio (inferential intuition) ja holistinen intuitio (holistic intuition). Vaikka intuitio ei ole osa tietoisesta ajattelun prosessista, intuition on mahdollista käyttää päättelemistä hyödyntävää systeemiä. Tutkijoiden piirissä on epäselvää, onko systeemi organisoitunut osaksi tietoisesta ajattelun systeemiä 2. (Sinclair 2013, 5-7.)

Päättelyä hyödyntävä (inferential) intuitio nojaa automatisoituihin muistikaavoihin esimerkiksi assosiaatioiden laukaisemana tai kompleksisempaan vertaamalla nykyistä

tilannetta mentaalisiin skeemoihin etsien poikkeavuuksia. Holistinen intuitio puolestaan viittaa ketjuttamattomaan informaatioprosessiin, joka tekee synteesiä sirpaloituneiden muistikuvien välillä luoden täysin uutta tietoa. Tällöin yhdistelevä (matching) toiminto, jonka voi määrittää päättelyä hyödyntävässä intuitiossa oleelliseksi, ei riitä täysin uutta luovaan holistiseen intuitioon. (Sinclair 2013, 5.) Tällaisen radikaalisti uutta luovan, holistisen intuition, voi nähdä toteutuvan parhaimmillaan taiteellisessa luomistyössä, kuten sävellyksessä tai improvisaatiossa.

2.3 Erilaisia tapoja havainnoida intuitio

Bastick (2003, 24-50) kävi läpi huomattavan suuren tieteellisen kirjallisuusaineiston tutkiakseen intuition sekä oivalluksen (insight) esiintymistä tieteessä ja tuotti listauksen niiden yhteydessä mainittavista asioista. Intuitiivinen ajattelu asetettiin useimmiten vastakkain rationaalisen ajattelun kanssa. Puhtaasti analyttinen ajatus ei sisällä varmuuden tunnetta, jota sen sijaan intuitio sisältää, jopa ollessaan väärässä. Intuitiivinen ajatus on esireflektiivinen/-tietoinen kun taas analyttinen ajatus on puhtaasti tietoinen. Analyttinen ajatus on aina asteittainen ja lineaarisesti kulkeva verraten aina vain kahta parametria kerrallaan. Sen sijaan intuitiivinen ajatus on aina välitön hyödyntäen koko tietokenttää, jolloin assosiativiset tunteet ja ideat vaikuttavat toisiinsa simultaanisti välittömällä palautteella. Intuitio riippuu kehollisesta ymmärryksestä, kuten tunteella elämisestä, vaistonvaraisuudesta, aistimisesta ja ennen kaikkea empaattisuudesta. Looginen järkeily puolestaan on täysin vapaa fyysisestä ulottuvuudesta toimien konemaisena älykkyytenä. (Bastick 2003, 51-54.)

Suhteellisuuden kokemus (sense of relation) mainittiin Bastickin vertailussa yhtä merkittävänä kuin vastakkaisuus järkeilyn kanssa. Suhteellisuuden tuntemisessa asioiden välille muodostuu kausaliteetti luoden kyseisessä kontekstissa merkityksellisiä yhteyksiä. Fysionomisesta näkökulmasta empaattinen projektio (usein kinesteettisenä) herättää esitajuisen emotionaalisen liittymisen ja sitä kautta intuition. Tällöin suhteellisuus on muutakin kuin kognitiivinen ymmärrys. Objektiin liittyvä intuitiivinen tunne havainnoidaan objektin fysionomisuuksena (fysiognomy of the object). (Bastick 2003, 62-63, 262.)

Välitön intuitiivinen tieto, ymmärrys tai päätös saattaa ilmetä heti intuition kohteen havainnoinnin kanssa tai spontaanisti hautomisen jälkeen, näennäisesti ympäristönsä liittymättömänä. Ilmenemisympäristön loogisen relevanssin puuttumista selittää se, että oivallus ilmenee, kun emotionaalinen tila vastaa intuitioprosessin laukaissutta tilaa. Prosessi on voinut pitää sisällään uudenlaista ideoiden suhteutumista (recentring) sekä epäkonventionaalisia kombinaatioita samankaltaisista emootioista (emotional set). Oivallusta saattaa edeltää pitkä, päiviä tai jopa vuosia kestänyt ratkaisun hautominen (incubation). Tällöin henkilö on pitkään yrittänyt ratkaista ongelman kuitenkin kykenemättä siihen. Ongelma on jollain tavalla arkistointunut (shelved), jolloin tiedostamattomalla mielellä on ollut aikaa työstää informaatiota ja ratkaisu ilmenee kun emotionaaliset tilat kohtaavat. Oivalluksen hetkeä kuvataan palapelin lokahtamisena paikalleen. Intuitiivinen oivallus tapahtuu aiemmin opitun transitiona tai uudenlaisten ideoiden suhteutumisena. Tämä voi pitää sisällään ikään kuin mentaalista liikehdintänä: vastaavuuksien tunnistamista ja asian näkemistä uudessa valossa. (Bastick 2003, 301-305.) Yllättävänä oivalluksena ilmenevistä "Heureka"- ja "Clicking-in"-kokemuksista kerron luvussa 2.4.

2.3.1 Kehollinen havainnointi

Fenomenologisen filosofian mukaan ihminen tulee käsittää kokonaisvaltaisena kehollisena toimijana, jolloin ihmismieli ei keskity vain aivoihin, vaan tietoisuus on toiminnallista ja kehollista (Merleau-Ponty 2002). Merleau-Ponty kuvailee aisteja spatiaalisiksi (avaruudellisesti hahmottaviksi) ja keskenään vuorovaikutteisiksi. Hänen mukaansa kaikki viisi aistia luovat saumattoman kokonaisuuden, mikä tuo aistimme yhteen tilaan muodostaen havaintomme. (Merleau-Ponty 2002, 112-114.) Aistein havaittava tietoisuus on erotettavissa älyllisestä tietoisuudesta, jota kykenemme kontrolloimaan. Kehon aistiminen on osa esiymmärtävää tietoisuutta, josta suurin osa ei saavuta älyllistä tietoisuutta. (Merleau-Ponty 2002, 250.)

Fenomenologisesta näkökulmasta intuitio voidaan nähdä yhtenä tietotyypinä, joka muodostuu esireflektiivisessä tilassa. Ainakin osittain kätkeyty esitietoisuus (preconscious) mukaan lukien esikielelliset (preverbal) prosessit ovat vaikuttimena esiinnouseviin ratkaisuihin (Petitmengin-Peugeot 1999, 45-47). Intuitiivisen tiedon

tiedostaminen vaatii observointia ja havainnon arviointia, vaikka havainto olisi epätarkka ja monitulkintainen. Tämä ei tarkoita havainnon äärelle jumittumista, vaan enemmänkin havahtumista omaan orientaatioon. Prosessia voidaan kuvata tietoisuuden liikehdintänä, johon juontuu elementtejä mielikuvituksesta, muistoista, tunteista, aistimuksista ja kehollisesta tiedosta nykyhetkeen kytkettynä. (Merleau-Ponty 2002, 108-111.)

Petitmengin-Peugeot (1999) on kehittänyt elisitatiivista menetelmää, jossa pyritään antautumaan joko läsnäolevalle kokemukselle tai palauttamaan aiemmin koettu uudelleeneläytymällä. Esireflektiivisen kokemuksen tutkimus vaatii intuitiivista "läpielävää" asennetta, joka on keskittyy ajassa ja paikassa olevaan sekä toiminnalliseen ja keholliseen puoleen. Tällöin henkilö suuntaa pois realistisesta asenteesta (epookki), jolloin arki ajattelun verbalisoinnin ja nopean tuloshakuisuuden sijaan annetaan enemmän aikaa kokonaisvaltaiseen keholliseen reflektointiin edesauttamaan syvällistä kokemuksen kartoittamista. (Petitmengin-Peugeot 1999, 46-48.)

Bastick (2003) puolestaan kehollista havainnointia kinesteettiseksi ajatteluksi, jolloin voidaan viitata mentaaliseen "tunteeseen" tekstuurista, piirteistä ja johdonmukaisuudesta: "mielen kädet" hahmottavat ympäristön avaruudellisen kokonaisuuden. Hän myös toteaa, että kehonliikkeistä voi päätellä ihmisen joko kuvanneen autenttista kokemusta tai keksivänsä valheita. Ihminen liikkuu ja ilmaisee kehollaan enemmän palauttaessaan mieleensä emotionaalisia tiloja, sillä kinesteettiset vastaukset yhdistettynä kognitiiviseen muistiin aktivoituvat. Jos palauttamista ei tapahdu ja ihminen keksii kokemusta, ihminen kokee vähemmän tarvetta liikkua ja ilmaista kehollaan. (Bastick 2003, 284, 363.)

2.3.1 Herkkä aistiminen

Daniels ja Piechowski (2008) ovat tutkineet emotionaalista ja henkistä lahjakkuutta ja todenneet, että erityislahjakkailta on erityisen intensiivinen herkkyys aistia, tuntea, mielikuvitella ja jopa maistaa. Luovasti lahjakkaiden persoonallisuuksien erityisvahvuuksiksi voidaan hahmottaa viisi ulottuvuutta: psykomotorisuus (psychomotor), aistillisuus (sensual), mielikuvituksellisuus (imaginational),

intellektuellisuus (intellectual) ja emotionaalisuus (emotional). Ulottuvuudet voi käsittää informaatiokanavina, jotka ovat auki eri asteisina ja joista virtaa kokemuksen sävyä, tekstuuria, visioita, emootioita ja energiaa. Herkkyys edellä mainittuihin informaatiokanaviin ei tarkoita ainoastaan, että kokemus on syvempi ja tarkemmin aistittavissa, vaan maailma näyttää myös kompleksisempänä ja tekstuurisempänä. Ilman herkkyyttä jollain näistä ulottuvuuksista, talentti on vain tekninen fasiliteetti. (Daniels & Piechowski 2008, 8-12.) Psykoterapeutti Aron (1999) on tutkinut erityisherkeiksi määritellyjä ihmisiä, ja todenneen heidät intuitiivisimmiksi tunnistaessaan herkemmin hienovaraisia signaaleja ja kyetessään niiden syvällisempään käsittelyyn. Erityisherkkyys tässä tapauksessa määritellään luonteenpiirteeksi, joka pohjaa neurologisiin eroavaisuuksiin. (Aron 1999, 18-20.)

2.3.2 Empaattinen projektio

Bastick (2003) korostaa empaattisen projektion olevan korvaamaton komponentti intuitiiviselle ajattelulle. Mikäli intuitio on koodautunut ja ilmenee tunteiden välityksellä, tarvitaan empaattista projektioita herättämään tunteita. Empatia on kaksisuuntainen projektio ihmisen tai asian välillä, jolloin henkilö voi simultaanisti projisoi tunteita väliaikaiseen indentifikaation kohteeseen. Tällöin henkilö voi luoda omistajuudellisen, henkilökohtaisen suhteen objektin kanssa, kokien objektin tavoin. (Bastick 2003, 280.) Lisäksi henkilön tulee kyetä vapaaseen ajatusten virtaukseen ja mieleen palauttamiseen, esikielellisiä sisältöihin ja vapaaseen assosiointiin (Raami 2015, 78-79).

Empatian kokeminen on linkittyneenä aivoissamme supramarginaalisiin poimuihin (supramarginal gyrus), jolla voimme erottaa oman tunnetilan muista sekä arvioida ja määrittää toisten tunnetiloja. Aivoissamme on peilineuronien systeemi, joka aiheuttaa ihmisissä toisten ihmisten eleiden miimisen toistamisen. Esimerkiksi jos näemme jonkun kokevan kipua tai iloa, tunnemme samoin tiettyyn pisteeseen asti. Näitä reaktioita ajaa pääasiallisesti alitajuiset refleksit. (Lifehacker 2017; Aron 1999, 17.)

2.3.3 Mentalisointi- ja kuvitteluverkosto

Tutkijat Vesser, Starr ja Rubin (2012) ovat havainneet, että esteettisessä elämyksessä aktivoituu "default mode network"-aivoverkosto, joka yhdistetään myös itse-

reflektiiviseen ajatteluun (self-referential mentation). Verkosto aktivoituu kun ihminen ei ole tavoitehakuksessa, vaan rennossa ja assosatiivisessa tilassa. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että intensiivisessä esteettisessä kokemuksessa yhdistyvät henkilökohtainen relevanssi, ulkoisesti aistittava yhteys objektiin sekä sisäinen emotionaalinen tila. (Vesser, Starr & Rubin 2012, 9.)

Neurokuvantamista hyödyntänyt tutkimusryhmä (Beaty ym. 2014) huomasi sekä kontrollin että spontaanisten toimintojen aivoalueiden aktivoituivat luovuutta vaativissa tehtävissä. Kontrolloitu tarkkaavaisuus osoittautui erityisen merkittäväksi divergentissä (uutta luovassa, omaperäisessä) ajattelussa, sillä muuten tavanomaiset ajatukset saattavat häiritä luovaa ajattelua. Kognitiivinen kontrolli voi tukea divergenttiä ajattelua ja sitä kautta luovuutta suuntaamalla ajattelua pois totutuista vastaustendensseistä. "Default mode network"-aivoverkosto yhdistyy mielikuvituksellisiin toimintoihin, kuten mielen ajelehtimiseen, mentaaliseen stimulointiin sekä tulevaisuuden ajattelemiseen. Lisääntynyt aktiivisuus kyseisessä aivoverkostossa viittaa luovien ihmisten parempaan kykyyn hallita mielikuvitusta, suorittaa kompleksisia hakutoimintoja, hillitä tehtäväorientoitunutta informaatiota (vrt. yllä mainittu totutut vastaustendenssit) sekä valikoida potentiaalinen idea kilpailevista vaihtoehdoista. (Beaty, Benedek, Wilkins, Jauk, Fink, Silvia, Hodges, Koschutnig & Neubauer 2014, 96.)

2.3.4 Visuaalinen havainnointi ja mielikuvitus

Mielikuvitus, muisti, unelmointi voivat olla mentaalisia toimintoja, jotka voivat sekä ruokkia että estää intuitiota (Kautz 2005, 11). Holton [1978] toteaa usean Nobelpalkitun sekä muun keksijän kuvanneen intuitiivista kokemustaan visuaaliseksi, "näkemiseksi". Toiset ovat saattaneet kuvitella olevansa esimerkiksi osa tutkimuskohdetta, kun taas toiset ovat saattaneet nähdä vision tai aktiivisesti hyödyntäneet mielikuvitustaan. (Raami 2015, 75 [Holton 1978].) Daniels ja Piechowski (2008, 12) kuvaavat emotionaalisesti ja henkisesti lahjakkailla olevan vahva mielikuvitus, mutta erityisen luovilla näyttäisi olevan erityisen rikas tapa hyödyntää vahvaa mielikuvitustaan.

Kautz (2005) määrittelee mielikuvituksen olevan mentaalinen kapasiteetti luoda mielen kuvia tai jopa kokonaisia skenaarioita korvikkeina tai jatkeina todelliseen kokemukseen. Mielikuvituksella voi täyttää vaillinaiset rationaaliset ajatukset, aistimukset, muistikuvat ja mielikuvat koko mentaalisisessä kapasiteetissa, intuitio mukaanlukien. Hyvin toimiva intuitio voi vahvistaa mielikuvitusta ja samalla vahva intuitio auttaa erottamaan fantasiat ja hallusinaatiot epätodelliseksi. (Kautz 2005, 13.)

2.3.5 Tunteet

Intuitio ilmenee usein tunteina, mutta kaikki tunteet eivät ole intuitiivisia (Kautz 2005, xix). Tosin tunteiden suhde intuitioon jakaa tutkijoita. Toiset tutkijat väittävät intuition eroavan fundamentaalisti tunteista, jolloin tunteet saattavat viitata vanhoihin tottumuksiin, pelkoihin tai haaveisiin, eivätkä intuitioon (Peirce 2013, 59). Toisaalta taas osa tutkijoista pitää emootioita merkityksellisenä elementtinä intuition toimintalogiikassa ja toisaalta intuition tunnistamisessa (Bastick 2003, 58, 276; Hogarth 2001, 60). Hogarth (2001) erittelee, että tunteet eroavat emootioista ja affekteista, jotka eivät ole suoranaisesti läsnä tietoisessa mielessä, kun taas tunteet ovat. Intuitio voi ilmetä myös ilman tunnetta, mutta henkilö saattaa pitää tunteita hyvin täsmällisinä, arvokkaina ja hyödyllisinä, jonka vuoksi on syytä arvioida niiden tarkoitusperiä ja merkitystä (Hogarth 2001, 60-61.)

Bastick (2003, 58-59) kuvaa emotionaalisen tilan (emotional set) olevan mukana intuitioprosessin kaikissa vaiheissa: alkuperäisestä havainnoinnin kautta tapahtuvasta tiedonkeruusta intuitiiviseen prosessiin sekä lopulliseen intuition oivallukseen, jota säestää lähtökohtaisen emotionaalisen tilan lisäksi huomattava tyytyväisyyden tunne. Mikäli tunteet koodaavat intuition prosessin, sensitiivisyys tunteita kohtaan mahdollistaa intuition saavutettavuuden. Sensitiivisyyden ja itsetietoisuuden kehittämistä on käytetty metodina houkuttelemaan intuitiivista oivallusta. (Bastick 2003, 276.)

2.4 "Heureka"- ja "Clicking-in"-kokemukset

Intuitio määritellään pääsääntöisesti yllättäväksi, salamanlailla välähtäväksi, välittömäksi tiedostamisen tavaksi tai pyytämättä ilmentyväksi oivallukseksi.

Intuitiivisia oivalluksen hetkiä on kuvattu muun muassa "Clicking-in" ja "Heureka" -kokemuksina, joita voitaisiin vapaasti suomennettuna kutsua "lampun syttymisenä" ja "Heureka"-kokemuksena. Sven Arvidson (1997) on tutkinut intuition ja attention suhdetta. Hänen mukaansa tällaisen "Clicking-in" tai "Heureka"-kokemuksen syntymishetkellä temaattinen alue ei ole hämärä, vaan selkeä ja siihen liittyy tuntemus kokonaisuudesta, sisäisen oivalluksen täydellistyminen (completeness). Kontekstin ja relevanssin suhdetta kuvataan kristallinkirkkaaksi, kokonaisuuden täydentymisenä intuition loppuvaiheessa ilmentyessään. Selventyminen (elucidation) ilmenee synkronisesti teeman esille tulemisen kanssa. Kirkastuminen tapahtuu, kun huomio kiinnittyy asiayhteyteen, vaikka teema ei muutu. (Arvidson 1997, 49.)

Arvidson (1997, 41) määrittää "Heureka"- ja "Clicking-in"-kokemuksia erottavaksi tekijäksi sen, että "Heureka"-kokemusta edellä huomio keskittyy muuhun kuin itse ongelmaan ja "Clicking-in"-kokemus vaatii jakson syvää keskittymistä itse kohteeseen. Klassisina "Heureka"-esimerkkeinä mainittakoon kun Newton seurasi omenan putoamista tai kun Archimedes otti kylvyn. Bastick (2003, 352) selittää tällaisia fyysikaalisia tilanteita kinesteettisiksi kokemuksiksi, jotka laukaisevat uudenlaisena ideoiden suhteutumisen (recentering) ja sitä kautta "Heureka"-kokemuksen. Intuitiota ja sen kokemusta voidaan kuvata myös monella muulla tavalla, kuin vain "lampun syttymisenä" tai "Heureka"-kokemuksena. Joka tapauksessa on selvää, että intuitio ilmiönä on kompleksinen, informaatiota integroiva prosessi.

2.5 Kokemustilat

Kehonliikkeellä on todettu olevan yhteyttä itsetietoisuuden sitä kautta oivalluksen stimuloimiseen. Sekä ulkoisesti että sisäisesti rentoutunut tila, joka on eikilpailullinen, rohkaisee tunteiden introspektioon. (Bastick 2003, 267-277.) Varelan, Thompsonin ja Roschin (1991, 117-122.) mukaan kehollista kokemista voi vahvistaa harjoittamalla tietoisista läsnäoloa, jolloin keho ja mieli tuodaan yhteen reflektiossa. Tällöin toiminnossa on mukana viisi tärkeää elementtiä (Varela ym. 1991):

- 1) **Kontakti:** kontakti aistien ja objektin välillä
- 2) **Tunne:** kokemuksen sävyn tunnistaminen
- 3) **Havainnointi:** tarkkanäköinen kokemuksen erottelu
- 4) **Intentio:** toiminnan tarkoituksen hahmottaminen

5) **Huomio:** huomion tietoinen keskittäminen

Havainnoinnin tulisi olla kehotietoista (embodied) ja avointa (open-ended), jolloin pyritään eroon opituista ajatuskaavoista ja ennakoasenteista. (Varela, Thompson & Rosch 1991, 27). He korostavat, ettei tiedostamattomuus ole itsessään ongelma, vaan erottelykyvyn ja tietoisien läsnäolon puute tavanomaisessa havainnoinnissa (Varela ym. 1991, 33.) Avoimuus intuitiota kohtaan voi muuttaa tarkkaavaisuutta, mikä voi vahvistaa kykyä vastaanottaa intuitiivista informaatiota (Kautz 2005, 13.) Kautz (2005) valaisee, että yksinkertaisimmillaan intuitiota voi kehittää harjoittamalla kommunikaatiota sisäisen, tiedostamattoman mielen ja ulkoisen, tietoisien mielen välillä. Intuition voi käsittää oppaana omaan identiteettiin, voimaan ja inspiraatioon. (Kautz 2005, xxi.)

Intuitiivisia kokemuksia on usein todettu valveudessa joko ennen tai jälkeen unen, unen aikana, hypnoosissa tai transsinomaisessa tilassa. Valveunella (hypnogogic reveries) viitataan tässä tapauksessa erittäin rentoutuneessa, unenomaisessa tilassa näennäisesti kaoottisesti ilmeneviin assosiativisiin mielikuviin ja ideoihin. On myös tunnistettua, että monet ihmiset saavat ideoita jonkinlaisessa muuntuneessa tajunnantilassa (altered state of mind), kuten meditaatiossa tai huumeiden vaikutuksen alaisena. Tällaisissa poikkeuksellisissa tilanteissa tietoinen mieli on inaktivoitu tai harhautettu, jolloin tietoisuuteen vuotaa intuitiivista informaatiota (Kautz 2005, 8.)

Aiemmin todetun mukaisesti intuitio voi olla lähtöisin useista tiedontuottamisen tavoista sekä hyödyntää useanlaisia tiedonlähteitä, kuten mieli, keho, ajattelu, muisti, ympäristö, tunne, kognitio tai aistit (Raami 2015, 43). Se miten intuition havaitsee on hyvin henkilökohtaista ja erillään tiedonmuodostuksen prosessista. Raamin (2015) tutkimuksessa design-opiskelijat kuvasivat intuitiivisia kokemuksiaan kuvailevin vastaavuuksin ja vertauksin. Intuitiota saatettiin kuvata tunteena lupaavuudesta tai tyytymättömyydestä liittyen kohteeseen. Ajatus saattoi sisältää varmuutta tai toisaalta kokemuksen, että "jokin ei täsmää" tai "ei resonoi". Kokemus saattoi olla "hiuskarvat pystyyn nostattava", "kylmät väreet" tai "ihon kananlihalle" aikaansaava. Ideat saattoivat olla "kirkkaita" tai "salaman lailla" mieleen juolahtavia. Toisaalta

intuitiivista ajattelun haasteita saattoi kuvata "blokki" tai "myrsky" mielessä. Kuvaukset ovat monipuolisia, toiset abstraktimpia ja laajempia kuin toiset ja toiset hyvin tarkkoja ja esimerkiksi hyvin tarkasti kehonosaan paikallistuneita. Toisinaan intuition ja rationaalisen mielen tuottamat tiedot olivat niin pahasti ristiriidassa, että tämä aiheutti kokijassa vahvan emotionaalisen rektion. Raami itse puolestaan tutkijana käytti metaforia, kuten "virittäytyä" tai "luoda yhteys" ohjatessaan opiskelijoita intuition pariin. (Raami 2015, 148-149.)

Design-opiskelijoiden parissa yleisimmin intuition kokemukset ohjasivat johonkin suuntaan ja ilmenivät kehollisesti esimerkiksi energian tunteena. Kun ilmaisuina käytettiin yleisesti tunnustettuja ilmauksia, kuten "sisäinen tunne" tai "kananlihalle meneminen", kokemukset olivat yleisesti hyvin hyväksytyjä. Sen sijaan toisenluontoiset ilmaukset kokemuksesta, kuten kehonulkopuoliset tuntemukset vastaanotettiin usein erikoisina. (Raami 2015, 155.) Tiede näyttää olevan liian suuri auktoriteetti selittämään kehollisia kokemuksia, jopa kieltämään niitä, vaikka kyseessä olisi välitöntä ja merkityksellistä informaatiota (Varela et al. 1991, 13).

3 INTUITION JAOTTELU

Raami (2015, 48) on todennut, ettei ole mielekästä etsiä yhtä kaiken kattavaa määritelmää intuitiolle, vaan sen sijaan tutkia erilaisia intuition ilmenemistapoja, jonka jälkeen on mahdollista eritellä minkälainen intuitiivinen tieto on kyseessä kulloinkin. Erilaisista mahdollisista prosesseista intuition taustalla sekä intuition ilmenemismuodoista havainnoinnissa on rakennettu useitakin eri malleja. Koska on mahdotonta käydä läpi niistä jokaista, esittelen seuraavassa esimerkinomaisesti Glöcknerin ja Wittemanin (2010) neljän kategorian mallin sekä osaksi tätä mallia mukailevan Raamin (2015) niin ikään neljän kategorian mallin.

Glöckner ja Witteman (2010, 7-13, 18) jakavat intuition toimintalogiikan mukaan seuraaviin kategorioihin:

- 1) **Assosiatiivinen (associative) intuitio**, perustuen yksinkertaiseen oppimiseen ja jäljittelemiseen (automaattisuus) sekä opittuihin tapoihin (asiasta pitäminen / ei-pitäminen).
- 2) **Yhteenliittyvä (matching) intuitio**, pohjaten kompleksiseen prototyyppiin, esikuvalliseen varastointiin ja jäljittelyyn (esimerkiksi kaavojen tunnistus).
- 3) **Akkumuloituva (accumulative) intuitio**, perustuen automaattiseen lineaariseen opitun tiedon (muisti) ja ympäristöstä havainnoidun integraatioon.
- 4) **Konstruktiivinen (constructive) intuitio**, pohjaten mentaalisten presentaatioiden rakentumiseen (yli kokemukseräisen tiedon).

Kategoriat eivät ole toisistaan täysin erillisiä, vaan osittain päällekkäisiä. Kullakin intuitiomoodilla on kuitenkin oma fokuksensa, jolloin kategorioita on mielekästä käsitellä erikseen. Glöckner ja Witteman (2010) korostavat jaottelun edistävän intuition laadullisuuden arviointia eritellessä intuition operointia affektiivisen ja/ tai kognitiivisen tiedon kautta. (Glöckner & Witteman 2010, 7-13, 18.)

Raami (2015, 63-65) jaottelee intuition neljään, pohjaten muun muassa Bastickin (2003), Glöcknerin & Wittemanin (2010), Kautzin (2005), Kellerin (1983), Larssonin (2001), Mayerin (2007) ja Shavininan (2009) teorioihin intuitiosta. Raami (2015, 62-65) muodostaa kategoriat seuraavasti:

- 1) **Arkkipäivänen intuitio**: ilmenee assosiaatioina, tuntemuksina, tunteina.
- 2) **Asiantuntijuuspohjainen intuitio**: hiljainen tieto ja kaavantunnistus - muistijälkien yhdistyminen ympäristöstä aistittavaan tietoon ja vertailu

porotyyppeihin. (Luvussa 3.1 käsittelen tämän luokittelun mukaista asiantuntijaintuitiota.)

3) **Visionäärinen intuitio:** asiantuntijatiedon ylittäminen (surpassing expertise), itsensä kanssa työskentely, yhteys huomioitavan kohteen kanssa.

4) **Suoran tietämisen intuitio:** ykseys, liittymisen kokemus ja yhteyden tunne (connectedness), sekä tiedon vastaanottaminen. (Huomiona, että tässä termillä viitataan eri asiaan kuin kappaleessa 2 mainittu Sinclairin määritelmä "suorasta tietämisestä".)

Kun siirrytään asiantuntijuuspohjaisesta intuitiosta (2) kohti visionääristä intuitiota tai suoraa tietämisen intuitiota, kuvaukset kokemuksesta ovat omakohtaisempia ja arkikielellisesti ei-tyypillisiä. Kuvaukset voivat olla esimerkiksi kuvauksia sisäisen äänen kuulemisesta, kokemuksesta tuijotettavana olostai yhteydestä muihin ihmisiin tai etäisiin paikkoihin. (Raami 2015, 64-65.) Intuitiotutkimus ei selitä näiden eri intuitiomuotojen suhdetta tai vuorovaikutusta keskenään. Niiden käyttö ja laatu vaihtelevat henkilöstä riippuen. On todettu, etteivät eri intuitiomuodot ole järjestyksessä tai kumuloituvia. Esimerkiksi henkilö voi olla kehittynyt erityislaatuudessa intuitiossa ilman että on kehittynyt asiantuntijuuspohjaista intuitiossa. Suoran ja hyvin henkilökohtaisia tietämisen muotoja on liitetty sisäisen tietämisen käsitteeseen (noetic knowing; kreikan sanasta noesis). Toisinaan kokemuskuvaukset viittaavat siihen, etteivät ne paikallistu sensoriseen havainnointiin, joka perustuu fyysiseen ympäristöön. Raami kuvaa tällaisia erityislaatuisia (extraordinary) ja spirituaalistenkin intuitiivisten kokemusten teorioita vaihtoehtoisiksi malleiksi (alternative explanatory models). Vaihtoehtoisuus kuvaa sitä, että mallit ovat yleensä tieteen valtavirran ulkopuolella. Osa lähteistä jakaa ilmiön tietoisuuden eri tasoihin, kuten fyysiseen, emotionaaliseen, tajunnalliseen (mental) sekä hengelliseen (spiritual). (Raami 2015, 64-66.)

Intuitiotutkimus jakautuu täten käsityksessä intuition paikallistumisessa. Teorioita ja suuntauksia ihmiskehon ulkopuolisesta informaatiosta (nonlocal intuition) käsittelen luvussa 3.2. Sinclair (2011) toteaa kehoon paikallistuvan intuition pitävän sisällään ajatuksen informaatioprosessoinnista, jolloin tieto, raakana versiona tai osina, on valmiiksi olemassa mielessä (mentaalisina skeemoina tai affektiivisesti koodattuina muistoina; Damasio 1994) tai aistittavissa ympäristöstä. (Sinclair 2011, 6-7.) Ulkoa vastaanotetun intuition teorit ovat hyvin spekulatiivisia, mutta huomionarvoista on

niiden pohja on luotu ennen 1700-luvulta alkanutta rationaalisuutta yleistävää, materialismin aikakautta. Tutkielmassani kuitenkin asetan toissijaiseksi intuition paikallistumisen ja keskityn prosesseihin ennen ja jälkeen intuition sekä intuition havainnointiin.

3.1 Asiantuntijuuspohjainen intuitio

Michael Polanyi (1966) on esitellyt käsitteen hiljainen tieto (tacit knowledge), jolla viitataan tietoon, jota on lähes mahdotonta sanallistaa, mutta joka välittyy observoinnin ja toiminnan kautta. Tieteellinen tutkimus vakuuttaa käsityksen, että kokenut päätöksentekijä ottaa käyttöön hiljaisen tiedon, joka on saavutettu vuosien oppimisesta, kokemuksesta ja palautteesta pohjaksi toiminnalleen (Hodgkinson & Sadler-Smith 2011, 58). Luovuutta tutkinut Csikszentmihalyi (1996, 9) kuvaa kulttuurien evoluution myötä asiantuntijuuden kapea-alaisen erikoistumisen olevan merkittävämpää kuin laaja-alaisen generalistitiedon hallinta, sillä tiedon lisääntyessä useamman alan taiturimainen hallinta on yhä vaativampaa. Luovassa, taiteellisessa työssä asiantuntijuus välittyy erityisesti aktiivisista toiminnoista ja muiden asiantuntijoiden joukkoon liittymällä (Raami 2015, 56).

Asiantuntijuuspohjainen intuitio on yleisesti hyväksytyin ja tunnistetuin intuition muoto. Psykologinen kirjallisuus linkittää pääsääntöisesti intuition sanalistamattomissa olevaan, asiantuntijalähtöiseen tietoon. Asiantuntijalle, "intuitiiviselle virtuoosille", on tyypillistä toimittaa tehtävänsä hyvin tiedostamattomassa tilassa. Useimmiten hän on myös kykenemätön eksplisiittisesti kuvaamaan omaa toimintaansa tai syitä päätöstensä perusteiksi. Tunnetusti liiallinen itsetietoisuus ja pyrkimys ymmärtää omaa toimintaansa saattavat heijastua jopa sujuvuuden katkeamiseen tai totaaliseen lamaantumiseen (Claxton 2000, 35).

Alan asiantuntijoille on ominaista tilanteen nopea ja tarkka tilanteiden määrittely sekä poikkeavuuksien ja toisaalta mahdollisuuksien tunnistaminen. Edellä mainitun hiljaisen tiedon lisäksi se pitää sisällän muun muassa kaavojen (kaavamaisten toisintojen) tunnistamista. (Glöckner & Witteman 2010, 15.) Asiantuntijuus rakentuu toiminnasta karttuvasta hiljaisesta tiedosta ja teoreettisesta tiedosta, johon suunnittelu

pohjataan sekä näitä yhdistävästä harjoittelusta, josta reflektiolla rakennetaan kontekstuaalista tietoa (Atkinson & Claxton 2000, 6). Asiantuntijuus näin ollen rakentuu sekä eksplisiittisestä tiedosta että implisiittisestä kompetenssista (Claxton 2000, 35).

Ericsson ja Towne (2013) arvioivat, että tarvitaan noin 10 vuotta aktiivista harjoittelua, jotta ihmiselle karttuu henkilökohtaista kokemusta, tietopohja sekä tiedostamattomia mentaalisia prosesseja, joista muodostuu alakohtainen expertiisi. Intentionaalisen harjoittelun myötä asiantuntijuuteen pohjaavat toiminnot ovat kontrolloituja, automatisoituvia ja toiminnan vaivattomuus lisääntyy, jolloin yksilöt voivat suorittaa kompleksisia tehtäviä nopeasti hyvillä lopputuloksilla (Ericsson & Towne 2013, 887, 892).

3.2 Supertajuisuus

Omakohlaiseen kokemukseen pohjautuva intuitio, kuten asiantuntijuuspohjainen intuitio, jättää huomiotta intuition juontumista henkilökohtaisen expertiisin ulkopuolelta. Erytislaatuiset (extraordinary) kokemukset usein luokitellaan paranormaaleiksi. Osa tutkijoista on keskittynyt tarkastelemaan tietoa, jota henkilö ei ole mitenkään lähtökohtaisesti voinut tietää. (Raami, 2015, 54.) Erytisen intuitiivisia ihmisiä (highly intuitive individuals) tutkinut William Kautz (2005, 8) kutsuu tällaista intuitiota "todelliseksi" intuitioksi ("true" intuition) verrattuna yleisesti käytettyyn tavalliseen psykologiseen termiin intuitio. Intuitiivisesti erityisherät ja tällaisen intuitiivisen tiedon syntymekanismi, joka jättää huomiotta opitun tiedon, ei ole oman tutkimukseni keskiössä. Kuitenkaan ei ole tarpeen ottaa kantaa tai poissulkea erilaisia tietämisen muotoja, vaan pikemminkin tuoda esille erilaisia olemassa olevia intuition tutkimussuuntauksia.

Kautz (2005) jakaa ajattelun tietoiseen (conscious), alitajuiseen (subconscious) ja supertajuiseen (superconscious), joista jälkimmäisin ei ole rajoittunut yksilöön, aikaan, paikkaan eikä linearisuuteen sekä mahdollista tietämisen lisäksi ihmisen kokemuksen yhteenliittymisestä tiedon kanssa ('becoming it'). Supertajuinen mieli on päättymätön ja ainakin osittain jaettu ihmisten kanssa, vaikkakin ihmiset kokevat erillisyyttä

tietoisesta mielestä johtuen. Kun intuitio juontuu supertajuisuudesta, ilmenee myös häiriötekijöitä, niin sanottuja jäänteitä (residues). Tällaisia voivat olla epätodelliset asenteet, ehdollistuneet kaavat, uskomukset ja emotionaaliset esteet. Nämä voivat vääristää ja harhauttaa ajattelua, aina rationaaliseen ajattelusta, havaintoihin, mielikuvitukseen, käsityksiin sekä erityisesti intuitiiviseen ajatteluun. Tämä ei kuitenkaan estä intuitiota toimimasta, mutta vaikuttaa sen tarkkuuteen. (Kautz 2005, 31-33.)

Psykologi Charles T. Tart (2009) kirjoittaa yhteydestä spirituaaliseen tai niin sanottuun transpersoonalliseen vyöhykkeeseen (realm) mielen kautta. Ihmismieli on integroitu kehoon, aivoihin ja hermostoon, jolloin mieli lukee aivojen fyysistä tilaa ja hyödyntää psykokinesiaa vaikuttaakseen aivojen fyysisiin toimintoihin. (Tart 2009 239-240, 310.) Biologi Rupert Sheldraken (2006) hypoteesi sen sijaan on, että hiljaista tietoa sijoittuu morphogeneettisille alueille (morphic fiels/morphigenetic fields) linkittäen ihmisen ympäristöönsä ja muihin ihmisiin. Ihmisen käyttäytyminen, mentaaliset toiminnot käyttävät kehoa rakenteenaan, mutta aktiviteetit yltävät kehon ulkopuolelle. Tällöin ihmisen oppimista voi fasilitoida morphiininen resonanssi yksilöiden välillä. Sheldrake yhdistää teoriansa Jungin sekä muiden psykologien teoriaan jaetusta alijätunnasta. (Sheldrake 2006, 32-33, 35-38.)

Muun muassa Sheldraken, Kautzin ja Tartin malleja yhdistää käsite jaetusta alitajuisuudesta. Kuvatuissa malleissa tietoisuus nähdään osana suurempaa kenttää, joka kytkee mielen muihin ihmisiin ja asioihin. Sinällään ei ole merkityksellistä, ovatko teoriat täysin oikeita. Merkittävää on, että tiede tunnistaa kokemukset kehonulkopuolisesta yhteyden tunteesta tietoon. Teorioiden variaatio ja koherenssin puute terminologian puute kuitenkin luovat intuition tutkimukseen ja samalla selventävät, että jatkotutkimusta ja mallintamista tarvitaan (Raami, 2015, 71).

4 KOMPLEKSISET ONGELMAT

Maapallomme kohtaa yhä visaisempia ongelmia liittyen ympäristöön, talouteen ja politiikkaan, kuten ilmaston lämpeneminen, köyhyys, nälänhätä ja sodat. Tällaisten kompleksisten haasteiden ratkaisemiseksi ihmisen tulee voida ylittää jo tiedetyn rajat. Toisaalta taiteilijat pyrkivät kaiken aikaa löytämään radikaaleja, täysin uudenlaisia ja ennen kokemattomia ilmaisullisia ratkaisuja. Kaikki radikaalit nykyisen paradigman ulkopuoliset löydöt ja ratkaisut voidaan käsittää kompleksisten päätöksenteko-, ongelmanratkaisu- ja arviointiprosessien lopputuotoksina.

Kognitiivisen systeemi 2:n rajallisuuden takia osa tutkijoista pitää tietoista ajattelua huonosti soveltuvana kompleksisten ongelmien ratkaisuun (Hodgkinson & Sadler-Smith 2011, 55). Bastick (2003) täydentää intuition tuottavan parempia tuloksia tietoisesta päättyneeseen sijaan, kun informaatiota, jopa vastakkaisia käsityksiä, on liikaa tarjolla ja samalla oleellinen informaatio puuttuu. Analyttinen mielellä ei ole tarpeeksi kapasiteettia käsitellä useita vaihtoehtoja ja toisaalta analyttinen mieli näännyy vähäisen tiedon varassa, kun mielikuviot ei kykene tuottamaan riittävästi vaihtoehtoja. (Bastick 2003, 313; Hogarth 2001, 128.) On myös todettu, että toisinaan tarkkaan harkitut päätökset voivat johtaa vähemmän mukautuviin lopputuloksiin, sillä liiallinen analysoiminen saattaa kiinnittää ihmisen ei-niin-optimaaliset kriteerit päätöksenteon perustaksi. Tietoisesta ajattelun kapasiteetin rajoittuneisuuden takia usein keskittyy kapea-alaisesti tiettyihin aspekteihin, jolloin uskottavat ja helposti lähestyttävät ja sanoitettavat ominaisuudet ylikorostuvat. (Nordgren & Dijksterhuis 2009, 39.) On esitetty jopa, että kompleksisissa ongelmissa ihminen tekee parempia päätöksiä, kun häntä harhautetaan olemaan ajattelematta ongelmaa tietoisesti. (Glöckner & Witteman 2010, 14.)

Intuition voi käsittää ensimmäisenä vaiheena luovuuteen (Bastick 2003, 262, 310). Bastick kuvaa luovaa intuitiivista prosessia seuraavasti. Henkilö sallii ympäristön stimuloida ja herättää empatian avulla kofliktoivat pyrkimykset. Tämän jälkeen hän purkaa pyrkimysten dissonanssin yhdistämällä näiden emotionaaliset tilat. Bastick määrittelee luovuuden intuitioksi, joka on analyttisesti todennettavissa ja luovan persoonan intuitiiviseksi ihmiseksi, jolla on egokontrollia. Luovassa prosessissa

tyytyväisyys dissonanssin purkautumisesta vahvistaa intuitioon luottamista ongelmanratkaisijana. Luovat ihmiset saattavat hakea tällaisia tyytyväisyyden palkintoja luomalla kyvykkyytensä ulkopuolella olevaa dissonanssia ja purkamalla näitä hyödyntämällä luovia prosesseja. (Bastick 2003, 382-385.)

4.1 Intuitio ja luovuus

Intuitiota (kyseisen käsitteen kautta) on tutkittu hyvin vähän musiikin näkökulmasta. Aalto-yliopistossa vastikään väitellyt Raami (2015) on tutkinut kuvataiteiden näkökulmasta, voivatko intuitiota kehittää tietoisesti valmentamalla ja voiko intuitiota käyttää tahdonvaraisesti, niin ettei se olisi sattumanvaraisesti ilmentyvä, vaan tarvittaessa käytettävä työkalu designissa. Kuvataidetta ja musiikkia voidaan verrata kompleksisina luovan työn prosesseina, jolloin lopputuote sinällään ei tuota merkittävää eroa prosessintarkasteluun. Raamin (2015, 20) tapaan tarkastelen intuitiota laajasti niin luovuuden, kognition, tiedon, havainnoinnin, tietoisuuden, tunteiden, kehollisen kokemuksen kuin empatian perspektiivistä saavuttaakseni mahdollisimman kattavan ymmärryksen intuitiosta.

Viime vuosina yhä useampi tutkija on todennut, että erityisesti kompleksisissa kognitiivisissa prosesseissa kuten visioinnissa ja uuden luomisessa intuition merkitys korostuu (Raami 2015, 11). Bastick (2003, 310) korostaa intuition olevan luovuuden ensimmäinen askel, jolloin luovan prosessin voi nähdä kaksivaiheisena: intuition ja sen verifikaationa. Raami kuvaa Roberts [2006] toteavan, että lahjakkaimmiksi luokitellut designerit ovat kyvykkäämpiä käyttämään erilaisia kognitiivisia menetelmiä ja hyödyntävät enemmän intuitiota taiteellisessa luomistyössään. Luovat designerit omaavat usein uteliaisuutta sekä itseluottamusta hylätä tutut konseptit ja sen sijaan heittäytyvät tutkimaan uusia menettelytapoja ja päämääriä. (Raami 2015, 28-29 [Roberts 2006].) Holistisesti ajattelevat opiskelijat löytävät erilaisia kanavia ajatteluun ja turvautuvat tällöin vähemmän stereotyyppisiä ratkaisuihin, mikä on ilmeinen etulyöntiasema verrattuna hyvin analyyttisesti ajatteleviin.

4.2 Luova prosessi ja flow Csikszentmihalyin mukaan

Kognitiivisessa psykologiassa tiedostamattoman mielen merkitys luovuuden lähteenä on tunnustettu jo kauan (Kautz 2005; Csikszentmihalyi 1996). Luvussa 3.2 käsittelemääni asiantuntijaintuition ilmenemistä mukaillen asiantuntijuus on aina erityisalakohontaista. Luovuus todentuu erityisalalla, johon yksilö on altistunut ja harjaantunut. Erityisalan olemassa olevat säännöt määrittelevät alakohtaisen kentän, jonka myötä ennen kokematon, "uusi", legitimitoituu. (Csikszentmihalyi 1996, 29.) Taidokas toiminta omalla alallaan vaatii paitsi sääntöjen ja sisällön tuntemista erityisalallaan, mutta myös kriteeristöä valintaan. Artisti ei voi tuottaa luovia tuotoksia tuntematta muiden tuotantoa ja määräytyksiä hyvälle ja huonolle taiteelle. (Csikszentmihalyi 1996, 47.) Jollain alalla (esimerkiksi fysiikka) luova, eli "uusi" idea on helpompi tunnistaa kuin toisella (esimerkiksi musiikki), vaikka luonnollisesti molempien alakohtainen kriteeristö (olemassa oleva tieto) määrittää noveliteetin asteen uudessa tiedossa. Alasta riippumatta luoville ihmisille näyttää olevan yhteistä syvä kiinnostus ja uteliaisuus erityisalaansa kohtaan, suoranainen rakkaus omaa tekemiseen, mikä viittaa sisäisen motivaation syntymiseen (Csikszentmihalyi 1996, 52-53, 107).

Csikszentmihalyi (1996, 79-81) kuvaa luovaa prosessia viiden vaiheen kautta:

- 1) **Valmistautuminen** (preparation): ihminen syventyy (tietoisesti tai tiedostamatta) ongelmaan/haasteeseen, joka on mielenkiintoinen ja herättää uteliaisuutta.
- 2) **Hautuminen** (incubation): asetettu ongelma hautuu tiedostamattomassa mielessä, jolloin epätavallisten yhteyksien on mahdollista syntyä. (Tämä eroaa tietoisessa mielessä tapahtuvasta pohdinnasta, jolloin informaatioprosessi tapahtuisi lineaarisesti ja loogisesti.)
- 3) **Oivallus** (insight): ajatus ponnahtaa tietoiseen mieleen "ahaa"-elämyksenä.
- 4) **Arviointi** (evaluation): ihminen arvioi idean arvoa ja toteuttamiskelpoisuutta. Tällöin prosessiin saattaa liittyä tunteita, kuten epävarmuutta tai epätietoisuutta. Myös alakohtaiset kriteerit "hyvästä" ja "huonosta", "uudesta" ja "toistosta" astuvat kuvaan.
- 5) **Työstäminen** (elaboration): mieli työstää ja huolittelee oivallusta hahmottaakseen sen merkityssuhteet. Tämä saattaa viedä lyhyen aikaa tai pitkästi, jopa vuosia. Prosessi saattaa myös keskeytyä ja palata hautumiseen, jolloin lopulta oivalluksien sarja hahmottuu mosaiikkimaisena kokonaisuutena.

Jopa prosessikuvauksen kehittäjän itsensä Csikszentmihalyin mukaan malli on liian yksinkertaistava, mutta antaa jonkinlaisen konkreettisen kehyksen lähestyä luovaa työtä. Vaiheet eivät ole eksklusiivisia ja lineaarisia toisiinsa nähden vaan voivat olla osittain päällekkäisiä. Toisinaan prosessista jää pois valmistelun (1) vaihe, jolloin sekä ongelman luonne että ratkaisu ilmenevät samaan aikaan. Useimmiten oivallus vaatii ongelman tai tarpeen havainnoinnin. (Csikszentmihalyi 1996, 83-85.) Edellisen prosessikuvauksen mukaisesti luovassa ongelmanratkaisussa osa prosessoinnista tapahtuu tiedostetunmielen ulottumattomissa, jolloin ihminen usein todistaa asetetun ongelman/haasteen ja ratkaisun välisen ajallisen eron, mutta ei kykene selittämään hautumisen aikaisia mentaalisia askelmia. Hautumisaika riippuu täysin ongelman asteesta sekä ratkaisun uutuusarvosta (noveliteetti). Tietoisesti prosessin vaiheita voi hyödyntää pitämällä "luovaa taukoa" ongelman tietoisesta pohdinnasta ja asettaa se esimerkiksi unen aikana tiedostamattoman mielen haudutettavaksi. (Csikszentmihalyi 1996, 98-100.)

Csikszentmihalyi (1996) on tutkinut myös luomisprosessiin liittyvää huippukokemusta (vrt. Maslow'n (1959) "peak experience"), jota hän kuvailee virtaavuuden kokemukseksi eli flow-kokemukseksi. Flow-kokemus ilmenee nautinnollisuutena ja vaivattomuutena toiminnassa, joka vaatii tarkkaavaisuutta ja osaamiskapasiteetin venyttämistä äärirajoilleen sekä sisältää elementtejä uuden löytämisestä ja oppimisesta. (Csikszentmihalyi 1996, 110-113.) Csikszentmihalyi (1996, 110-113) asettaa flow-kokemuksen syntymiseen seuraavat yhdeksän tekijää:

- 1) **Toiminnalle on asetettu selkeät tavoitteet tai visio halutusta päämäärästä.**
- 2) **Toiminnasta saa välitöntä palautetta.** (Esimerkiksi muusikko saa kuulonvaraisesti palautetta soittaessa).
- 3) **Haasteet ovat balanssissa taitotason kanssa.** (Liian vaikea tehtävä purkautuu turhautumisena kun taas liian helppo tylsistymisenä).
- 4) **Fokus siirtyy täysin tekemiseen,** jolloin ajatukset virtaavat synkronisesti toimintaan.
- 5) **Keskittyminen suuntautuu tiiviisti nykyhetkeen,** jolloin tulevaisuus ja menneisyys sekä ulkopuoliset häiriötekijät sulkeutuvat pois tietoisuudesta.
- 6) **Epäonnistumisen pelko kaikkooa.**
- 7) **Itsetietoisuus häviää.**
- 8) **Ajantaju katoaa.**
- 9) **Tekeminen on itseisarvoista.**

Toisinaan artisteille selkeä tavoite (kohta 1) esimerkiksi improvisaatiossa tai säveltämisessä on vaikeampi hahmottaa. Tällöin artistin on synnyttävä tiedostamattomia mekanismeja tavoittaa visio.

Kokeneelle taiteilijalle syntyy sisäinen tunne alansa kriteereistä, jolloin hän ei tarvitse ulkoista palautetta ymmärtääkseen taiteensa arvon vaan kykenee toiminnan keskellä arvioimaan tuotoksiaan. Tällöin hänellä ei myöskään kulu aikaa "tuottamattomien alueiden" läpikoluamiseen ja täten huonon arvioinnin seurausten kärsimiseen. Flow-tila syntymiseen liittyy oleellisesti uuden löytäminen ja luominen sekä hyvin henkilökohtainen lähestyminen. Luovilla yksilöillä voidaan nähdä kyky sisäisen mallinnuksen avulla asettaa ongelma hallittavaan kontekstiin. (Csikszentmihalyi 1996, 115-118.) Flow:n voi nähdä väylänä tiedostamattomaan mieleen ja intuitioon.

5 HAASTEET TIEDOSTAMATTOMAN TUTKIMUKSESSA

On itsessään paradoksi yrittää tiedostaa tiedostamatonta ajattelua, mikä epäilemättä haastaa intuition tutkimuksen. Tällä hetkellä ei ole täysin koherenttia tietoa intuition toiminta- tai ilmenemistavasta, vaikka useita hypoteeseja toimintalogiikasta on rakennettu. Intuition lähteitä ollessa useampia, myös prosesseista on hyvinkin erilaisia teorioita.

Intuition ja loogisen ajattelun yksinkertaistaminen ja vertailu saavat aikaan helposti polarisoituneen asetelman. Omaan intuitioon, sisäiseen ääneen (vrt. gut feeling) on helppo suhtautua kritiikittömästi, jolloin se voi toteuttaa surullisesti humanistista anti-intellektualismia, joka nostaa intuition erehtymättömäksi ja leimaa tieteen ja rationaalisuuden patriarkaalisena, abstraktina ja akateemisena. (Claxton 2000, 33.) Intuition absoluuttiseen ylivertauuteen tulee suhtautua varautuen, sillä asetelmaa on mahdoton todentaa ja automaattiset prosessit ovat vuorovaikutuksessa tarkoituksellisten (deliberate) prosessien kanssa varioiden useiden eri tekijöiden suhteen (Glöckner & Witteman 2010, 14).

Kokonaisvaltaisesti ajattelua hyödyntäessä tulee tasapainoilla intuition ja rationaalisuuden välillä, niin ettei kumpikaan tiedonkäsityksen tapa ole etuoikeutettu. Optimaalisessa tilanteessa intuitiota ja rationaalista ajattelua voidaan käyttää tasavertaisina komponentteina ja päätöksenteko pohjata sopivimpaan tiedontuottamisen tapaan (Raami 2015, 23; Kautz 2005, 10). Ei ole mielekäästä asettaa intuitiota ja rationaalista ajattelua vastakkain, vaan sen sijaan miettiä, miten nämä kaksi toimisivat mahdollisimman hyvin yhteen. Toisinaan rationaalinen mieli estää intuition, jopa ennen tämän ilmenemistä tietoisuudessa. Intuitiivisia kykyjä ja rationaalista mieltä tuleekin kouluttaa, jotta optimaalisia tuloksia voidaan saavuttaa. Osa tutkijoista perustelee, että osaa intuition tuottamasta tiedon luotettavuutta ja täsmällisyyttä voidaan arvioida, intuitiota voidaan käyttää tietoisesti tai se voi tuottaa yksityiskohtaista tietoa (Kautz 2005).

Bastick (2003) nostaa esille päättelykokeen tuloksen, jossa korkeasti luoviksi luokitellut paransivat kykyään ratkaista ongelmia, kun heitä ohjattiin intuitiiviseen

ajatteluun ja puolestaan vähemmän luovaiksi luokitellut paransivat kykyään ratkaista ongelmia, kun heitä ohjattiin analysoimaan. Paitsi, että intuitio ei ole aina tuota ylivertaisia tuloksia, tutkimuksesta voi johtaa kaksi muutakin asiaa: 1) intuitio ja analyysi ovat todella kaksi toisistaan erillistä ajattelumoodia ja 2) suhteellinen tehokkuus riippuu ongelman luonteesta sekä yksilöllisestä kognitiivisesta tyylistä. (Bastick 2003, 311.) Raami (2015) kirjoittaa Hardmanin [2009] vihjaavan, että osassa tutkimuksista ihmiset uskovat intuitioon sen ilmentyessä vaivattomasti, jopa silloin kun lopputulos on selkeästi virheellinen. Toinen, vaikkakin vastakkainen löydös on, että ihmiset luottavat vähemmän intuitioonsa, kun esitetään eriävää rationaalista todisteita, vaikka nämä todisteet olisivatkin virheellisiä. Lisäksi oman intuition huomiotta jättäminen johtaa huonompaan itsevarmuuteen tehdystä päätöksestä. (Raami 2015, 45 [Hardman 2009].)

Tiedostamattoman ajattelun on todettu sortuvan myös heuristisiin vinoumiin (heuristic biases). Heuristinen lähtökohta viittaa siihen, että tiedostamaton ajattelu (systeemi 1) on liiaksi taipuvainen systemaattisiin virheisiin, jolloin intuitiosta juontuvaa tietoa tulee analysoida rationaalisesti. (Kahneman 2003). Kognitiivinen systeemi 1 ei ole taipuvainen epäilemään, vaan pyrkii assosatiivisesti johdonmukaisuuteen. Tietoinen systeemi 2 voi laittaa systeemin 1 prosessoimaan tai palauttaa muistista (systeemi 1) aineistoa, mutta tieto saattaa olla ankkuroitunut vinouttavaan tekijään. (Kahneman 2003, 125, 150.) Muisti sekä vaikuttaa että vaikuttuu intuitiosta. Tällöin muisti hallinnoi myös intuition tarkkuutta ja luotettavuutta sekä varastoitua että mieleen palautettaessa. Muisto kuitenkin ilmenee eri tavalla kuin intuitio. (Kautz 2005, 12.)

Systemisten vinoumien vaikutusta päätöksenteossa on havaittu tietäntyyppisissä intuitioissa ja niitä on kyetty jäljittämään erilaisin testauksin. Tällaisissa tapauksissa epäoleelliselle informaatiolle on annettu liikaa painoarvoa ja osaa informaatiosta on jätetty huomiotta. (Hodgkinson & Sadler-Smith 2011, 56.) Vaikkakin heuristiset vinoumat (heuristic biases) ovat kieltämättä olemassa, intuition saattaminen järjestäen rationaalisen arvioinnin kohteeksi asettaa ristiriidan, sillä intuition ylianalysoinnin on osoitettu vähentävän intuition toiminnan tarkkuutta (Nordgren & Dijksterhuis 2009, 45). On mahdollista, että ihminen ei tiedä milloin analyysistä tulee yli-analyysiä tai

milloin tilanne johtaa huonoon tietoisuuteen intuitiosta vähäisellä palautteella (Hogarth 2001, 151).

Raami (2015, 45) listaa intuition tunnistamiseen ja arviointiin seuraavia muistisääntöjä:

- 1) Tuntemus intuition oikeellisuudesta ei ole välttämättä hyvä mittari intuition oikeellisuudesta ja tarkkuudesta (accuracy).
- 2) Intuition, riippumatta kokemuksen voimakkuudesta ja informaation oikeellisuudesta, voi pyyhkiä pois riittävästi epäilemällä ja kyseenalaistamalla.
- 3) Epäily ja intuition jälkeinen rationaalinen analyysi eivät ole sama asia, vaikkakin epäilylle on tyypillistä astua kehiin pitkittyneen rationaalisen analyysin jälkeen.

Optimaalisesti ihmisellä on tarpeeksi rohkeutta luottaa ja kykyä tarkkaavaisesti kuunnella omaa intuitiotaan. Tämän jälkeen on merkityksellistä ylläpitää tunnetta kokemuksen merkityksellisyydestä sekä analysoida intuition tarkkuutta ja luotettavuutta riittävästi, määrättyyn rajaan asti. (Raami 2015, 45.) Tarkastellessa esimerkiksi musiikillisen improvisaation päätöksentekoprosessia on huomattava, että rationaaliselle analyysille jää ajallisesti vähän tilaa. Täten musiikki, ajallisesti läpielävänä kokemuksena vaatii hieman toisenlaista analyysiä intuition luotettavuudesta. Tällöin tarkastelun kohteena on enemmänkin intuitioon antautumisesta ja tiedostamattoman mielen avaamisesta luovuuden lähteeksi.

Raami (2015) korostaa, että tutkijoiden tulee tarkastella kaikkea dataa, ei vain sitä joka tuntuu istuvan perinteisen intuition määritelmään. Intuitio-tutkimuksesta saatavaan tietoon tulee suhtautua vakavuudella, mutta kuitenkin varauksella, sillä oikeellisuuden kokemus ei ole vielä riittävä todistus. Yksilön kokemus tulee presentoida niin, että se on läpinäkyvää ja ymmärrettävissä muidenkin toimesta. (Raami, 2015, 57.) Raami ja Mielonen (2011) kiinnittivät tutkimuksessaan huomiota, että intuitiivisen prosessin observointi ja sanallistaminen on vaikeaa. Tällaisten henkilökohtaisten kokemusten jakaminen vaatii ennen kaikkea hyväksyvän ja luottavaisen ilmapiirin. Usein ihmiset kokevat tarvetta etsiä rationaalisia selityksiä kokemuksilleen. Toisaalta intuitiivisten kokemusten jakaminen usein voimaannuttavana, kun ilmapiiri yhteisössä on vastaanottavainen ja luottavainen. (Raami & Mielonen 2011, 172.)

Intuition vaikeasti kuvailtava luonne on nostanut esille metodologisia ongelmia, kun diskurssi perustuu pitkälti itsereflektiivisiin arvioihin. Nämä arviot muodostuvat asenteellisista väittämistä, jotka sisältävät yksilökohtaisia eroja intuitiossa ja/tai analyyttisessä ajattelussa. Hodgkinson ja Sadler-Smith (2011) suosittelivat poikkitieteellistä lähestymistä, joka soveltaa tehtäväorientoitunutta, psyykkisfysiologista ja neurokuvantavaa tekniikkaa perinteisen itseraportoinnin rinnalla. Intuitiotutkimuksen suurimmista haasteista on erottaa samankaltaisista mutta erillisistä ilmiöistä, kuten hiljainen tieto, ja identifioida intuitio, johon liittyy tiedostamaton hautominen ja sitä seuraava tietoisuuteen yhtäkkiä purkautuva, vakaa ja varma oivallus. (Hodgkinson ja Sadler-Smith 2011, 52-53.)

6 POHDINTA

On itsessään paradoksi yrittää tiedostaa tiedostamatonta ajattelua, mikä epäilemättä haastaa intuition tutkimuksen. Täten on suorastaan mahdotonta tehdä täysin varmentuneita johtopäätöksiä intuitiota. On vain mahdollisuus koostaa teorioita intuition toiminta- ja ilmenemismuodoista sekä samalla tuoda näkyväksi hyvinkin poikkeuksellisia intuition kokemuksia. Tutkielmani tulosten pohdinta ei pohjimmiltaan liitykään kysymykseen intuition validiudesta tai sen ilmenemisen todistamisesta vaan sen käyttökelpoisuudesta luovuudensynnyttämisessä (vrt. Raami 2015). Musiikintutkimuksessa intuitio käsitteenä on vieras, mutta tieteellisen argumentaation kautta tavoitteenani on tehdä intuitiivisesta päätöksenteosta sekä intuitiolla päätöksenteon perustelemisesta oikeutetumpaa ja luotetumpaa. Poikkeuksellisten intuitiivisten kokemusten esiintuominen toivottavasti rohkaisee myös oppijoita ja kasvattajia sekä artisteja hyväksymään intuitio osaksi luovaa prosessia ja ymmärtämään paremmin sen mahdollisuuksia.

Tutkielma osoittaa, että intuitio on tunnistettu tutkimuskentässä jo pitkään ja monipuolisesti. Esireflektiivisen informaatioprosessin tulkintaan tulee hyödyntää ennen kaikkea subjektiivisen kokemuksen tutkimusta, mutta tutkimustulosten arvioimiseksi tarvitaan monitieteellisiä ja metodologisesti varioivia menetelmiä. Samaan aikaan subjektiivisen kokemuksen tutkimusta ei saa väheksyä arvottamalla intuitiota mitattavuuden perusteella. Kaiken kaikkiaan intuitiotutkimuksella voidaan päästä eroon intuition mystifioidusta maineesta.

Intuitiotutkimus keskittyy pitkälti intuition hyödyntämiseen päätöksentekoon, ongelmanratkaisuun tai arviointiin. Oma kiinnostukseni intuitiossa keskittyy erityisesti intuitiivisen kyvyn kehittämiseen sekä intuition tietoiseen virittäytymiseen. Jatkotutkimusta olisi syytä tehdä muun muassa taiteilijoiden kyvystä hyödyntää intuitiota spontaanissa taiteellisessa työssä. Tällöin tutkimus linkittyy kokonaisvaltaisempaan luovuuteen, jonka seurauksena syntyy radikaalisti uutta, mutta joka prosessina voidaan käsittää sarjana intuitiivisia oivalluksia. Toki jo nyt tutkimuksista saatavan tiedon perusteella tulisi olla vaikutusta taito- ja taideaineiden opetukseen ja niiden tapaan käsitteellistää luovaa ajattelua. Esimerkiksi

Varelan, Thompsonin ja Roschin (1991, 117-122) kehittämiä menetelmiä stimuloida oivallusta ja havainnoida improvisaatiokokemusten eroja on mahdollista hyödyntää käytännön kasvatustyössä.

7 LÄHTEET

- Arvidson, P. S. (1997). Looking intuit: A Phenomenological Exploration of Intuition and Attention. Teoksessa Davis-Floyd R. & Arvidson P. S. (toim.) *Intuition: The Inside Story: Interdisciplinary Perspectives* (s. 39-56). New York: Routledge.
- Atkinson, T. & Claxton, G. (2000). Introduction. Teoksessa T. Atkinson & G. Claxton (toim.), *The Intuitive Practitioner: On the Value of Not Always Knowing What One Is Doing* (s. 1-12). Buckingham, UK: Open University Press.
- Beaty, R., Benedek, M, Wilkins, R. Emanuel Jauk, E. Fink, A. Silvia, P., Hodges, D., Koschutnig, K. & Neubauer, A. (2014). Creativity and the default network: A functional connectivity analysis of the creative brain at rest. *Teoksessa Neuropsychologia* 64 (2014) s. 92-98.
<https://doi.org/10.1016/j.neuropsychologia.2014.09.019>
- Bastick, T. (2003). *Intuition: Evaluating the construct and it's impact on creative thinking*. Stoneman & Lang.
- Claxton, G. (2000). The anatomy of intuition. Teoksessa T. Atkinson & G. Claxton (toim.), *The Intuitive Practitioner: On the Value of Not Always Knowing What One Is Doing* (s. 32-52). Buckingham: Open University Press.
- Csikszentmihalyi, M. (1996). *Creativity: Flow and the psychology of discovery and invention*. New York: HarperCollinsPublishers.
- Damasio, A. (1994) *Descarte's Error: Emotion, Reason, and the Human Brain*. N.Y.: Putnam.
- Daniels, S. & Piechowski, M. M. (2008). *Living With Intensity: Understanding the Sensitivity, Excitability, and the Emotional Development of Gifted Children, Adolescents, and Adults*. Scottsdale, AZ: Great Potential Press.
- Ericsson, K. A. & Towne, T. J. (2013). Experts and Their Superior Performance. Teoksessa Reisberg, D. (toim.), *The Oxford handbook of cognitive psychology*. (s. 886-901) Oxford ; New York: Oxford University Press.
- Evans, J. & Frankish, K. (2009). The duality of mind: An historical perspective. Teoksessa Evans, J. & Frankish, K. (toim.), *In Two Minds: Dual Processes and Beyond* (s. 1-28.). Oxford: Oxford University Press.
- Glöckner, A. & Witteman, C. (2010). Beyond dual-process models: A categorisation of processes underlying intuitive judgement and decision making. Teoksessa *Thinking & Reasoning* Vol. 16 , Iss. 1, 2010 (s. 1-25).
<http://dx.doi.org/10.1080/13546780903395748>

- Hodkinson, G. & Sadler-Smith, E. (2013). Investigating Intuition: Beyond Self-Report. Teoksessa Sinclair, M. (toim.). Handbook of intuition research. Cheltenham: Edward Elgar.
- Hogarth, R. M. (2001). Educating intuition. Chicago: University of Chicago Press.
- Kahneman, D. & Pietiläinen, K. (2012). Ajattelu, nopeasti ja hitaasti. Helsinki: Terra cognita.
- Kautz, W. H. (2005). Opening the inner eye: explorations on the practical application of intuition in daily life and work. New York: iUniverse.
- Lifehacker-video osoitteesta: <http://lifehacker.com/the-importance-of-empathy-in-everyday-life-1791961488>)
- Merleau-Ponty, M. (2002). Phenomenology of perception. London: Routledge.
- Nordgren, L. F., & Dijksterhuis, A. (2009). The Devil Is in the Deliberation: Thinking Too Much Reduces Preference Consistency. Julkaisussa *Journal of Consumer Research*, 36(1), 39–46. Viitattu doi:10.1086/596306
- Peirce, P. (2013). Leap of Perception: The Transforming Power of Your Attention. First Atria Books / Beyond words, hardcover edition.
- Petitmengin-Peugeot, C. (1999). The intuitive experience. Teoksessa F. Varela, F. & Shear, J. (toim.), *The View from Within: First-person Approaches to the Study of Consciousness* (s. 43-77). London: Imprint Academic.
- Polanyi, M. (2009). *The Tacit Dimension*. Garden city, N.Y.: Doubleday.
- Raami, A. (2015). *Intuition unleashed: On the Application and Development of Intuition in the Creative Process*. Helsinki: Aalto University School of Arts, Design and Architecture, Department of Media.
- Raami, A. & Mielonen, S. (2011) Kokemuksia intuitiovalmennuksesta - Intuition implisiittisestä oppimisesta kohti tietoista kehittämistä. Julkaisussa *Aikuiskasvatus*, 31(4), 167-174.
- Sheldrake, R. (2006). *Morphic Fields, World Futures*,
Luettu 26.10.2017 osoitteessa <http://dx.doi.org/10.1080/02604020500406248>
- Sinclair, M. (2013). An integrated framework of intuition. Teoksessa Sinclair, M. (toim.) Handbook of intuition research (s. 3-16). Cheltenham; Northampton, MA: Edward Elgar Publishing Limited.
- Tart, C. T. (2009) *The End of Materialism: How Evidence of the Paranormal Is Bringing Science and Spirit Together*

Varela, F., Thompson, E. & Rosch, E. (1991). *The Embodied Mind: Cognitive Science and Human Experience*. Cambridge, Mass: MIT Press.

Vesser, E. A., Starr, G. G. & Rubin, N. (2012). The brain on art: intense aesthetic experience activates the default mode network. *Julkaisussa Frontiers in human neuroscience* 6. Luettu 27.11.2017 osoitteessa <https://doi.org/10.3389/fnhum.2012.00066>